

KKTC HUKUKU'NDA TAKSİTLE SATIM SÖZLEŞMESİNDE TÜKETİCİNİN KORUNMASI

The Protection of Consumer Regarding Installment Contracts in TRNC

Emine KOÇANO RODOSLU*

ÖZET

Malların üretim ile sürümü arasındaki dengenin sağlanmasında önemli rol oynayan taksitle satım sözleşmesi, II. Dünya Savaşından sonra batı ülkelerinde meydana gelen ekonomik gelişmelere paralel olarak önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle ABD'de ve Avrupa'da, makineleşmenin artması ve seri üretimin başlaması ile birlikte, taraflarını alıcı ile satıcının oluşturduğu klâsik taksitle satım sözleşmeleri, günümüzde yerini taraflarını alıcı, satıcı ve finans kurumu üçlüsünün (banka) oluşturduğu sisteme bırakmıştır. Ekonomide yaşanan bu gelişmeler, klasik sözleşmeler hukuku hükümlerinin, satıcıya oranla ekonomik açıdan zayıf olan tüketiciyi korumada yetersiz kalması sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda, sözleşme taraflarının eşit olmadığı tüketici sözleşmelerinde, tüketicinin daha etkin bir şekilde korunması için gerekli hukuki düzenlemelerin yapılması kaçınılmazdır. ABD'de başlayan tüketici hareketleri, başladığı günden bu yana sürekli gelişim göstermiştir. Ulusal mevzuatta yapılan düzenlemelerin yanı sıra, uluslararası toplulukların da tüketici haklarının gelişimine önemli katkıları olmaktadır. Bu çalışmada KKTC'de 2003 yılında yürürlüğe giren ve 2010'da bazı değişikliklere uğrayan "*Tüketicileri Koruma Yasası*"nın amacı bağlamında yeterliliği ve eksiklikleri ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Tüketici, tüketici hakları, tüketicinin korunması, taksitle satım sözleşmesi

* Yrd. Doç. Dr., Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilimdalı Öğretim Üyesi (emine.rodoslu@emu.edu.tr)

ABSTRACT

Installment contracts which play an effective role in ensuring the balance between the production and the circulation of the goods started to gain importance with the economic development that took place in the western countries after the Second World War. Particularly in the USA and in Europe, with the development of industry and the beginning of mass production caused the substitution of the legal relationship between the seller, the buyer and the financial institution (bank) for the classical contract which was between the buyer and the sellers. These developments in the economy led to the inadequacy of the provisions of classical contracts in the protection of consumers who are always economically weaker than the seller. Within this framework, in consumer contracts where the contracting parties are not economically equal, it is inevitable to make the necessary regulations for more efficient protection of consumers. The consumer movements that started in the USA have shown continuous progress since the beginning. In addition to the regulations in national legislation, international communities also make significant contributions to the development of consumer rights. In this study, competencies and deficiencies of the “*Consumer Protection Act*” of TRNC law which entered into force in 2003 and amended in 2010 will be examined.

Keywords: Consumer, consumer rights, consumer protection, installment contract

I. GİRİŞ

A. Genel Olarak

Taksitle satım sözleşmesi, alıcının bedeli birden fazla kısmî edimle (en az iki taksit) ödediği ve bedelin tamamen ödenmemesine rağmen, satıcının sözleşme konusu malı alıcıya teslim ettiği kredili satış türlerindedir¹. Ekonomik bakımdan güçlü olmayan kişilere, peşin satımla alamayacakları mallara, az bir miktar peşinat ve geri kalanını da uzun vadede kısmî edimler şeklinde ödeyerek sahip olmak cazip gelmektedir. Bu nedenle, ihtiyacı olan mala hemen kavuşmak isteyen tüketiciler, sözleşme kurma aşamasında fazla

Makalenin geliş tarihi: 07.01.2017 **Makalenin kabul tarihi:** 16.10.2017

¹ Tandoğan, s. 301; Feyzioğlu, s. 148; Gümüş, s. 177; Zevkliler/Gökyayla, s. 89; Eren, 2014, s. 266; Serozan, 2006, s. 178; Yavuz/Acar/Özen, s. 150; Karahasan, s. 425; Aral/Ayrancı, s. 219.

düşünmeden, satıcıların genellikle önceden hazırladıkları formüler sözleşmeleri (tip, kitlesel, seri, çerçeve sözleşme) kabul etmektedirler². Böylelikle tüketici, gelecekteki kazancı üzerinde tasarrufta bulunmakta, henüz mevcut olmayan gelirini tüketmiş olmaktadır. Ancak, gelecekte elde edileceği ümit edilen kazançlar elde edilemeyince veya ödeme güçsüzlüğü içerisinde düşünülünce, satıcı tarafından hazırlanan ağır şartlar içeren sözleşmeyle karşı karşıya gelmektedir. Bu bağlamda, ekonomik açıdan satıcıya oranla zayıf durumda olan tüketicinin korunması için öncelikle yasal düzenlemeler yapılması ve tüketicinin, hakları konusunda eğitilmesi gerekmektedir.

Taksitle satım sözleşmelerinde, bedel satıcı tarafından taksitlendirilmekte olduğundan, tüketicinin finansörü finans kuruluşları değil, doğrudan doğruya kredi veren satıcı tarafından sağlanmaktadır. Gerçekte taksitle satım sözleşmeleri bir tür gayri nakdi tüketici kredisi sayılmaktadır. Nitekim, AB Hukuku'nda tüketici kredileri ile ilgili düzenlemeler içeren ve tüketici kredilerine uygulanan 2008/48 sayılı Yönerge³, kredinin, satıcı tarafından sağlandığı taksitle satım sözleşmelerine de uygulanmaktadır⁴. Aslında, Türk Hukukunda da tüketici kredisine ilişkin TKHK m. 22, f. 1'deki “*tüketiciye faiz veya benzeri bir menfaat karşılığında ödemenin ertelenmesi*” ifadesi de taksitle satımlara işaret etmektedir⁵.

B. Tüketicileri Koruma Yasası'nın Uygulama Alanı

KKTC Anayasası'nda, *Sosyal ve Ekonomik Haklar, Özgürlükler ve Ödevler* Bölümü'nde m. 65'de: “*Tüketicilerin Korunması*” başlığı altında şu düzenleme getirilmiştir: “*Devlet tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı*

² Ozanoğlu, 1999, s. 33; Serozan, 2006, s. 178; Yavuz/Acar/özen, s. 152.

³ Directive 2008/48/Ec Of The European Parliament And Of The Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC (<https://www.eccgreece.gr/wp-content/uploads/2015/07/Dir-2008-48-EN.pdf> ET: 01.08.2016).

⁴ 2008/48 sayılı Yönerge'de, AB'ye üye ülkeler ve aday üye ülkeler açısından tam uyum ilkesi (vollharmonisation) benimsenmektedir (Yönerge m. 22/I). Söz konusu yönerge ile, tüketici kredilerinin tamamını kapsayacak ortak düzenlemeler getirilmiştir. Bkz. Sirmen, 2012, s. 483.

⁵ 6502 sayılı TKHK'nun genel gerekçesinde, TKHK ile birlikte AB mevzuatındaki yönergelerin iç hukuka aktarılması amaçlandığı belirtilmiştir. (<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0787.pdf> ET: 31.12.2016). Türk Hukuku'nda taksitle satış sözleşmesinin tüketici kredisine ilişkin düzenlemeler çerçevesinde ele alınmamasının eleştirisi için bkz. Atamer, 2010, s. 248. Ayrıca bkz. Yavuz/Acar/Özen, s. 151.

önlemleri alır. Tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirir". Anayasa'nın bu hükmüne dayanılarak hazırlanan, tüketiciler ile ilgili ilk düzenleme "*Tüketicileri Koruma Yasası*" 2003 yılında yürürlüğe girmiştir⁶. Söz konusu Yasa'ya, 55/2010 sayılı Yasa ile yeni hükümler eklenmiştir. Sosyal hukuk devleti düşüncesine dayanılarak düzenlenmiş olan Tüketicileri Koruma Yasası, tarafların eşit düzeyde olmadığı hukukî ilişkilerde (ki konumuz kapsamında tüketici işlemlerinde) daha zayıf konumda olan tüketiciyi koruma amacını gütmektedir⁷.

Tüketicileri Koruma Yasası'nın kişi bakımından uygulama alanı, TKY m. 2'de belirtilmiştir. Bu hükme göre tüketici, "*bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki amaçlar dışında özel amaçlarla satın alarak nihaî olarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişiyi anlatır*". Bu bağlamda tüketici, sözleşme konusunu kendi kişisel ihtiyaçları için kullanan veya tüketen, sözleşme konusu malı hiçbir şekilde piyasaya sürmeyen nihaî kişidir⁸. TKY m. 2'de satıcı şu şekilde tanımlanmıştır: "*Kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari ve mesleki faaliyetleri kapsamında tüketiciye mal veya hizmet sunan, satan veya sağlayan gerçek veya tüzel kişiyi anlatır*". Tüketicileri Koruma Yasası'nda, sağlayıcının tanımının yapılmaması ve tüketiciye hizmet sunan kişinin de satıcı olarak tanımlanması isabetli olmamıştır.

Tüketicileri Koruma Yasası'nda "*tüketici işlemi*"nin tanımı yapılmamıştır. Tüketicileri Koruma Yasası m. 2'de "*ticari işlem*" şu şekilde tanımlanmıştır: "*Mal ve hizmet piyasalarında tüketici ile satıcı arasında yapılan her türlü alım-satım işlemlerini anlatır*". Aslında burada tüketici işleminin tanımı yapılmış olmasına rağmen, ticari işlemin tanımı olarak Yasa'da yer alması doğru değildir⁹. Gereksinimi olan mal veya hizmeti

⁶ 40/2003 sayılı Tüketicileri Koruma Yasası'nın pek çok hükmü, 4077 sayılı TKHK hükümleri ile benzerdir. Tüketicileri Koruma Yasası'nın, 4077 sayılı TKHK'dan esilenerek hazırlandığı açıktır.

⁷ Ozanoğlu, 2001, s. 56 vd.

⁸ Ozanoğlu, 1999, s. 6; Ozanoğlu, 2001, s. 59; Özel, 2007, s. 23.

⁹ Ticaret hukukunun uygulama alanının ve esasını oluşturan dayanağın belirlenmesi ile ilgili doktrinde çeşitli sistemler geliştirilmiştir. Bu bağlamda, ticari faaliyetlerle uğraşan kişileri yani tacir kavramını esas alan sübjektif sistem, ticari işlemleri esas alan objektif sistem ve ticari işletmeyi esas alan modern sistem olmak üzere üç farklı sistem ortaya konulmuştur. Geliştirilen bu sistemler, olağan sözleşmeler ile ticari sözleşmeler ve ticari sözleşmeler ile tüketici sözleşmeleri arasındaki sınırın belirlenmesinde yol gösterici rol oynamaktadırlar. Ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy, Reha/Yasaman, Hamdi. (2015). *Ticari İşletme Hukuku*. (15.bs.). İstanbul: Vedat, s. 12 vd.; Arkan, Sabih. (2016). *Ticari İşletme Hukuku*. (22. bs.). Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 3 vd.

mesleki veya ticari faaliyet sürdürme amacı dışında, kendi özel amacını gerçekleştirmek için edinen tüketici ile ticari ve mesleki faaliyeti kapsamında ivaz karşılığında tüketiciye mal veya hizmet sunan satıcı/sağlayıcı arasında kurulan her türlü sözleşme tüketici işlemi olarak tanımlanmaktadır¹⁰. Dolayısıyla tüketici işleminden söz edebilmek için, sadece taraflardan birinin tüketici olması yeterli olmayıp, sözleşmenin diğer tarafının da ticari ve mesleki faaliyeti çerçevesinde mal veya hizmet sağlaması gerekmektedir. Tüketicileri Koruma Yasası'nın uygulama alanına, mal ve hizmet piyasalarında tüketici ile satıcı arasında yapılan sadece **alım-satım işlemi** girmektedir. Bu hükme göre, tüketicinin sadece satım sözleşmesi ile ilgili hukukî sorunlarında, Yasa uygulanır. Tüketicileri Koruma Yasası'nda tüketici işleminin, ticari işlem adı altında tanımlanması ve Yasa'nın uygulama alanının bu denli daraltılması, tüketiciyi satım sözleşmesi dışındaki tüm hukukî işlemlerde korumasız bırakmaktadır¹¹.

Tüketicileri Koruma Yasası'nın konu bakımından uygulama alanını, taşınır eşya, elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan ses, görüntü ve

Ticaret hukukunun uygulama alanının belirlenmesinde başvuru sistemleri ve kriterler tüketici hukukunun uygulama alanının tespitinde de dikkate alınmaktadır. Sübjektif sistemin benimsendiği hukuk düzenlerinde, temel kavram olarak tüketici kavramının esas alındığı ve tüketici olarak belirlenen tarafın girişmiş olduğu hukukî işlemlerin tüketici hukukunun uygulama alanı içerisinde kabul edildiği görülmektedir. Diğer taraftan objektif sistemin benimsendiği hukuk düzenlerinde ise, yasa koyucu tarafından belirlenen şartlara sahip sözleşmeler tüketici işlemi olarak kabul edilmekte ve bu tür işlemlere tüketici hukuku uygulanmaktadır. Söz konusu bu sistemlerin tüketici hukukunun uygulama alanının belirlenmesinde yetersiz kalması, üçüncü bir teorinin, amaç teorisinin geliştirilmesine neden olmuştur. Bu teoriye göre, tüketici hukuku kurallarının uygulama alanının belirlenmesinde tarafların muamele iradesi esas alınmalıdır. Şöyle ki, sözleşme tarafı ticari veya mesleki bir amaç dışında, özel amacın gerçekleştirilmesine yönelik hareket etmiş ise tüketicidir. Tüketicileri Koruma Yasası'na bakıldığında, "tüketici" kavramının amaç teorisi çerçevesinde tanımlandığı ve Yasa'nın uygulama alanının belirlenmesinde bu kavramdan hareket edildiği görülmektedir. Dolayısıyla, tüketici ile satıcı arasında yapılan hukukî işlemler tüketici işlemi olarak tanımlanmalıdır. Tüketicileri Koruma Yasası'nda "tüketici işlemi" kavramı yerine, "ticari işlem" kavramının kullanılması doğru değildir. Bkz. Poroy, 1978, s. 520 vd.; Ozanoğlu, 2001, s. 56 vd.

¹⁰ Ozanoğlu, 2001, s. 65; Aydoğdu, s. 59; Aslan, s. 7; Havutçu, s. 10.

¹¹ Türk Hukuku'nda 6502 sayılı TKHK m. 3/I (1) bendine göre tüketici işlemi: "Mal ve hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari ve mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukukî işlemi" ifade eder. 6502 sayılı TKHK'da hem iki taraflı hukukî işlemler (sözleşmeler), hem de tüketici işlemi ile bağlantılı tek taraflı hukukî işlemler Yasa'nın kapsamına alınarak, Yasa'nın uygulama alanı genişletilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Havutçu, s. 15-16.

benzeri satılabilen gayri maddi şeyler oluşturmaktadır (TKY m. 2). Kişiler arasında el değiştirebilen taşınır eşya, işlenmiş olup olmamasına bakılmaksızın, örneğin işlenmemiş tarım ve hayvancılık ürünleri de Yasa'nın kapsamındadır¹².

Türk Hukuku'nda, kişisel kullanım amacıyla edinilen konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallar TKHK kapsamına alınmıştır (TKHK m. 3)¹³. KKTC Hukuku'nda taşınmaz eşya Tüketicileri Koruma Yasası'nın uygulama alanı dışında bırakılmıştır. AB Hukuku'nda ise, sadece devre tatil sözleşmesi bakımından taşınmaz eşya tüketici işlemine konu olmaktadır¹⁴. KKTC Hukuku'nda da 55/2010 sayılı Yasa ile devre tatil sözleşmesine ilişkin hüküm getirilerek, AB Hukuku ile uyumlu bir düzenleme yapılmıştır (TKY m. 16 B).

Elektrik satışının, Tüketicileri Koruma Yasası'nın kapsamı dışında tutulması tüketicinin korunması açısından doğru olmamıştır (TKY m. 2). Elektrik satışının Yasa'nın uygulama alanı dışında bırakılması, elektrik kesilmeleri, kesilme süresi, voltaj seviyesi gibi sorunlar açısından, tüketicinin korumasız kalmasına neden olmaktadır¹⁵.

¹² Havutçu, s. 10.

¹³ Türk Borçlar Kanunu'nun taksitle satıma ilişkin hükümleri sadece tapuya kayıtlı taşınmazların satışında uygulama alanı bulur (TBK m. 253). Ancak, tapuya kayıtlı olmayan taşınmazların taksitle satım sözleşmesinin konusunu oluşturabileceği kabul edilmektedir. Bkz. Yavuz/Acar/Özen, s. 151; Karahasan, s. 426.

¹⁴ AB Hukuku'nda Tüketici Sözleşmeleri'nde Haksız Kayıtlar Hakkında 93/13 sayılı Konsey Direktifi ile Tüketici Malları Satışının Belli Yönleri ve Bağlantılı Garantiler Hakkında 1999/44 sayılı Parlamento ve Konsey Direktifini Değiştiren, İşyerinden Uzakta Müzakere Edilen (ve Kurulan) Sözleşmelere İlişkin 85/577 sayılı Konsey Direktifi ile Mesafeli Sözleşmelere İlişkin 97/7 sayılı Parlamento ve Konsey Direktifini yürürlükten kaldıran Tüketici Hakları Hakkında 25 Ekim 2011 tarihli ve 2011/83 sayılı Parlamento ve Konsey Direktifi'nde mal şu şekilde tanımlanmıştır: Maddi varlığı bulunan, cebri icrada veya başka bir şekilde kanundan ötürü satılan mallar dışındaki taşınır mallardır. Satışa sunulan su, gaz ve elektrik bu Direktif anlamında mal sayılacaktır (m 2/3). Ayrıntılı bilgi için bkz. Sirmen, 2012, s. 498, 499, 515 vd.

¹⁵ AB Hukuku'nda 2009/72 sayılı Yönerge Ek 1'de, elektrik tüketiminde tüketicilerin korunmasına ilişkin önlemler yer almaktadır. Bkz. Directive 2009/72/Ec Of The European Parliament And Of The Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 2003/54/EC (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0055:0093:en:PDF> ET: 04.11.2016). AB Hukuku'nda elektrik mal olarak kabul edilmektedir. Ancak elektrik, üretici tarafından iletim ve dağıtım hatları aracılığıyla tüketiciye ulaştırılmaktadır. Dolayısıyla, elektrik hizmet yoluyla tüketiciye sağlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Döğlerlioğlu Işıksungur, Özlem. (2012). Avrupa Birliği Tüketici Piyasasında Tüketicinin

II. TÜKETİCİYİ KORUMAYA YÖNELİK TEDBİRLER

A. Genel Olarak

Tüketicuyu korumaya yönelik tedbirler konusunu incelemeye başlarken, kuşkusuz tüketici haklarından da söz etmek gerekmektedir. Dünyada, tüketici hakları ile ilgili ilk bildiri (Temel Tüketici Hakları Bildirisi) Amerika Devlet Başkanı John F. Kennedy tarafından 15 Mart 1962 tarihinde Amerikan Kongresi'nde açıklanmıştır. 1975 tarihinde Avrupa Birliği'nde, AB Bakanlar Konseyi, “*Tüketicuyu Bilgilendirme ve Koruma Programı*” ile beş temel tüketici hakkı belirlemiştir¹⁶. Belirlenen haklar şunlardır: Sağlık ve güvenliğin korunması hakkı, ekonomik çıkarların korunması hakkı, tazmin edilmesini isteme hakkı, aydınlatma ve eğitime hakkı ve temsil edilme hakkı¹⁷. Batıda sürekli gelişim gösteren tüketici hakları, “*Tüketici Koruma Politikası*” çerçevesinde 04.09.1985 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararı ile “*Birleşmiş Milletler Evrensel Tüketici Hakları Bildirgesi*” kabul edilmiştir¹⁸. Bu bildiriyle birlikte, tüketicilere tanınan temel haklar şunlardır: Güvenlik hakkı, bilgi edinme hakkı, seçme hakkı, temsil edilme hakkı, zararların giderilmesi (tazmini) hakkı, eğitime hakkı, temel ihtiyaçların karşılanması hakkı ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı¹⁹.

Tüketicileri Koruma Yasası m. 3'e göre: “*Bu Yasanın amacı, ekonominin gereklerine uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, aydınlatıcı, eğitici, zararları tazmin edici önlemler almak, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirme ve bu konudaki politikaların oluşturulmasında örgütlenmelerini teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektir*”. Bu hükümde, AB Bakanlar Konseyi'nin, Tüketicuyu Bilgilendirme ve Koruma Programı çerçevesinde tüketiciye tanıdığı beş temel tüketici hakkı yer almaktadır²⁰. Devlet tüketiciyi

Ayıba Karşı Korunması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1, s.95-125, s. 98 vd.

¹⁶ Göle, s. 179 vd.

¹⁷ Sirmen, 2012, s. 460; Sirmen, 2013, s. 2466; Göle, s. 176 vd.; Aydoğdu, s. 2.

¹⁸ Birleşmiş Milletler Evrensel Tüketici Hakları Bildirgesi ile ilgili son ilaveler 04 Şubat 2016 tarihinde yapılmıştır. (http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/ares70d186_en.pdf ET: 20.11.2016)

¹⁹ Chatterjee, Aman/Sahoo, Sheetal. (2011). Consumer Protection: Problems and Prospects. *Postmodern Openings*, Year 2, Vol. 7, September, s. 157-182; Özel, 2007, s. 23.

²⁰ Yasa metninde, “*ekonominin gereklerine uygun olarak*” şeklinde ifade kullanılarak, bazı durumlarda, tüketiciye tanınan bu haklara sınırlandırmalar getirilebileceği, örneğin, ekonomideki değişim ve dalgalanmalar gerekçe gösterilerek, yüksek faiz uygulamalarına gitme ya da serbest bir döviz kuru uygulamasına gidilerek, tüketicilerin söz konusu

korurken, aynı zamanda kamu yararını da gözetmeli, üretim ve verimlilik gereklerini ihmal etmemeli, tüketiciler ile onlara mal ve hizmet sunanların çıkarları arasında bir denge kurmalıdır²¹.

B. Sözleşmenin Kurulmasından Önce

Sözleşme kurulmadan önce satıcı, özellikle sözleşme koşulları, tüketicinin yükümlülükleri ve kendi yükümlülükleri hakkında tüketiciyi bilgilendirmelidir²². Tüketicinin korunabilmesi için en etkili yol tüketicinin aydınlatılmasıdır²³. Satıcı, aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiği takdirde, tüketici, hangi mal ve hizmeti, hangi fiyattan satın alabileceğini, kalite kontrolünü nasıl yapacağını, satın aldığı mal bozuk çıktığı takdirde hangi mercilere nasıl başvurabileceğini bilir²⁴.

Tüketicinin aydınlatılabilmesi için, etiket, reklam, kullanma kılavuzları, garanti belgeleri ve kalite uygunluk belgeleri gibi bazı araçların kullanımı Tüketicileri Koruma Yasası'nda öngörülmüştür²⁵. Bu araçların kullanılması ile birlikte tüketici, ihtiyacı olan malı tedarik edebileceği başka satıcıların teklifleri ile kıyaslama ve mali durumuna göre değerlendirme yapma, malın cinsi ve üretim yeri hakkında bilgi sahibi olma imkânını bulur. TKY m. 19'a göre: "*Ticaret konusu olan ve perakende satışa arz edilen malın, ambalajının veya kabının üzerine, kolaylıkla görülebilir ve okunabilir şekilde o malla ilgili fiyat, üretim yeri ve ayrıca özelliklerini içeren etiket konulması, etikete mümkün olmayan hallerde aynı bilgileri kapsayan listelerin kolayca okunabilecek uygun yerlere asılması zorunludur*". Ayrıca, satın almış olduğu malla ilgili bilgi alması ve aydınlatılabilmesi için, tüketiciye, o malın bakımı, onarımı ve kullanımına ait bilgileri içeren, Türkçe tanıtım ve kullanım kılavuzu verilmelidir (TKY m. 21). Bunlardan başka, aldatıcı reklamlara karşı tüketicilerin korunması için TKY m. 23'de reklam ve ilanlara ilişkin kurallar, 55/2010 sayılı Yasa ile de reklam denetleme kuruluna ilişkin hükümler öngörülmüştür (TKY m. 23 A).

haklardan yoksun bırakılmalarının mümkün olabileceği ifade edilmektedir. Bkz. Demir, s. 207-208.

²¹ Sirmen, 2013, s. 2467.

²² 2008/48 sayılı Yönerge m. 5'de, sözleşme öncesi bilgi verme yükümlülüğü ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir.

²³ Altunkaya, s. 105.

²⁴ Altunkaya, s. 105.

²⁵ Altunkaya, s. 106.

Tüketicinin sözleşmenin kurulmasından önce bilgilendirilmesi ve aydınlatılması ile ilgili bir başka düzenleme TKY m. 24'de yer almaktadır. Bu hükme göre, tüketicinin kullanımına sunulan malların kişi veya çevre sağlığına zararlı ya da tehlikeli olması durumunda, bu malların güvenli bir şekilde kullanılabilmesi için üzerlerine veya kullanım kılavuzlarına, kolayca görülebilecek ve okunabilecek şekilde açıklayıcı bilgi ve uyarılar yazılmalıdır. Bu önlemler aynı zamanda tüketicilerin sağlık ve güvenliğinin korunması açısından da önemlidir.

Tüketicinin korunması açısından standardizasyon büyük öneme sahiptir²⁶. Tüketici, serbest piyasada kendisine arz edilen çeşitli mallar arasında malın gerçek fiyatını, kalitesini ve ihtiyacını tatmin ölçüsünü doğru olarak değerlendirme ve en iyi seçimi yapma konusunda gerekli bilgiye her zaman sahip değildir²⁷. Standardizasyonla birlikte, tüketicinin verdiği paranın karşılığını alması sağlanmakta ve kalitesiz mal üreterek ülke ekonomisine zarar veren üreticilerin faaliyetleri sınırlandırılmaktadır²⁸. Standardizasyon sisteminin iyi işleyebilmesi için etkili bir denetim mekanizmasının kurulması ve bunun bütün mallar için zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır²⁹. Bu konuda TKY m. 25'de: "*Standart ve Kalite Denetimi*" başlığı altında şu hükme yer verilmiştir: "*Tüketicinin can ve mal güvenliliği ile fizik ve çevre sağlığı konularında bilgilendirilmesine ilişkin kurallar standardına göre veya standardı yoksa standarda esas teşkil etmek üzere belirlenecek özelliklere göre yapılacak kalite denetimine ilişkin kurallar ve mal ve hizmet belgelendirmesi hakkındaki usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanıp Bakanlar Kurulunca onaylanacak bir tüzükle düzenlenir*". Piyasaya sunulan malların denetimi ve bu konuda tüzük çıkarılması için, ilgili Bakanlığa yetki verilmektedir. Ancak, Bakanlığın buna ilişkin hazırlamış olduğu bir tüzüğe rastlanılmamıştır.

²⁶ "*Standard: İmalatta, anlayışta, ölçme ve değerlendirmede bir örneklidir. Standardizasyon: Belirli bir faaliyetle ilgili olarak ekonomik fayda sağlamak üzere bütün ilgili tarafların yardım ve işbirliği ile belirli kurallar koyma ve bu kuralları uygulama işlemidir*". Bkz. <https://www.tse.org.tr/tr/icerikdetay/2250/4630/ulusal-standardizasyon.aspx> ET: 12.12.2016. TKY m. 2'de, "*Standart, KKTC'de üretilen veya imal edilen mal ve hizmet için yürürlükteki yasalar gereği uygulanan standardı; TC'den ithal edilen mal ve hizmetler için Türkiye Cumhuriyeti Standartlar Enstitüsünce saptanan standardı; diğer ülkelerden ithal edilen mal için uluslararası mevzuata uygun standardı anlatır*" şeklinde düzenleme getirilmiştir.

²⁷ Altunkaya, s. 115-116.

²⁸ Altunkaya, s. 116.

²⁹ Altunkaya, s. 116.

C. Sözleşmenin Kuruluşunda

1. Şekil Zorunluluğu ve Tüketicide Bilgi Verme Yükümlülüğü

Sözleşmelerde açıklık ve güveni sağlamak, özellikle ekonomik bakımdan satıcı veya sağlayıcıya nazaran zayıf olan tüketiciyi düşünmeye sevk etmek ve acele karar vermesinin önüne geçmek için, sözleşme koşulları hakkında onları bilgilendirmek amacıyla şekil zorunluluğu öngörülmektedir³⁰.

Tüketicileri Koruma Yasası m. 13'e göre, taksitle satış sözleşmesi nitelikli yazılı şekilde düzenlenmeli ve sözleşmenin içeriğinde şu hususlar yer almalıdır: Tüketicinin ve satıcının veya sağlayıcının isim, unvan ve açık adresleri, malın Türk Lirası ve döviz olarak vergiler dahil peşin satış fiyatı, vadeye göre faiz ile birlikte ödenecek Türk Lirası veya döviz olarak toplam satış fiyatı, faiz miktarı, faizin hesaplandığı yıllık oran ve gecikme faizi oranı, peşinat tutarı ve ödeme planı. Bunlara ek olarak, kampanyalı taksitle satışlarda, “*kampanya bitiş tarihi*” ve “*malın teslim tarihi ve şekli*” sözleşmenin içeriğinde yer almalıdır (TKY m. 14 b. 3)³¹. Ayrıca satıcının aydınlatma yükümünü gereği gibi yerine getirebilmesi bakımından, borçlunun temerrüde düşmesinin sonuçları ile ilgili düzenlemeler de, sözleşmenin içeriğinde yer alması gerekli unsurlar arasında sayılmalıdır.

Tüketicileri Koruma Yasası m. 13 b. 2'de sayılan taksitle satım sözleşmelerinde bulunması zorunlu bilgiler, aslında satıcının bilgi verme yükümlülüğünün çerçevesini oluşturmaktadır. Satıcı, söz konusu bilgilerin taksitle satım sözleşmesinin içeriğinde yer almasını sağlamak ve sözleşmenin bir nüshasını tüketiciye vermekle yükümlüdür³². Bu noktada, sözleşmenin zorunlu içeriğini oluşturan bilgilerin Tüketicileri Koruma Yasası'nda tek tek sayılması ve bu bilgilere sözleşmelerde yer verilmesi, tüketiciye, taraf olacağı sözleşmenin kendisine yükleyeceği

³⁰ Ozanoğlu, 1999, s. 190. 2008/48 sayılı Yönerge'de, tüketici kredilerinin sınır ötesi kurulmasına olanak tanımak ve bu alanda istenilen ortak pazarı oluşturmak amacıyla yazılı şekil zorunluluğu öngörülmemiştir. Yönerge'nin 10/1. maddesine göre, kredi sözleşmelerinin matbu veya kalıcı bir veri taşıyıcı yoluyla kurulması mümkün olmakla birlikte, tüketicinin dilediği anda sözleşme şartlarını okuyabilmesi için veri taşıyıcısının bir kopyasının tüketicide bulunması öngörülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sirmen, 2012, s. 506; Atamer, 2010, s. 256.

³¹ TKY m. 13 b. 2'de öngörülen asgari koşulların yazılmamasının yaptırımı, para cezası olarak belirlenmiştir (TKY m. 30).

³² Yavuz/Acar/Özen, s. 153.

yükümlülüklerden önceden haberdar olma ve sözleşmeyi yapıp yapmama konusunda onu bir kez daha düşünmeye sevk etme fırsatı verir.

Taksitle satış sözleşmelerinde, nitelikli yazılı şekil geçerlilik şartı olarak öngörülmüştür³³. Geçerlilik şekli, zayıf taraf olan tüketiciyi korumak amacıyla getirildiğinden, şekle uyulmadan aktedilen sözleşmelerin geçersizliği sadece tüketici lehine ileri sürülebilecek, satıcı geçersizliği tüketici aleyhine ileri süremeyecektir³⁴. Ayrıca, hâkim de tüketici lehine geçersizliği re'sen dikkate alabilecektir³⁵.

Bir yandan, hukuk düzeninin belirlediği sınırlar çerçevesinde taraflar diledikleri sözleşmeleri, istedikleri şekil ve içerikte, istedikleri kişilerle aktedme özgürlüğüne sahip iken, diğer yandan, bu özgürlük, ekonomik ve sosyal bakımdan daha zayıf durumda olan sözleşme tarafını koruma ihtiyacı ile sınırlandırılmaktadır³⁶. Bu nedenle, satıcıya nazaran daha zayıf konumda olan tüketicilerin korunması amacıyla, tüketici sözleşmelerini düzenleyen kurallar nispi emredici nitelikte olmalıdır³⁷. Hatta, Yasa'da tüketiciyi

³³ Kılıçoğlu, s. 115; Oğuzman/Öz, s. 152; Yavuz/Acar/Özen, s. 153. Aksi görüş için bkz. Serozan, 2003, s. 354. Yazar, tüketici kredisinde şekle aykırılığın sonucunun belirsiz olduğunu ileri sürerek, Kanun'da öngörülen şeklin, geçerlilik şekli mi, yoksa ispat şekli mi olduğunun anlaşılmadığını ifade etmektedir.

İsviçre Hukuku'nda, taksitle satım sözleşmelerinin geçerliliği nitelikli yazılı şekilde yapılmasına bağlıdır. Ayrıca, taksitle satım sözleşmesinde satım konusu malın, taksit miktarının, peşin satış fiyatının ve toplam satış bedelinin belirtilmemesi sözleşmenin geçersizliği sonucunu doğurmaktadır. Satıcı, sözleşme öncesi bilgi verme yükümlülüğünü ihlal eder ve bu nedenle tüketici, sözleşmenin geçerliliğine duyduğu güvenden dolayı bir zarara uğrarsa, satıcı "*culpa in contrahendo*" sorumluluğuna göre tüketicinin uğramış olduğu zararı gidermelidir. Bkz. Hartmann, s. 155-156.

³⁴ Yılmaz, s. 192; Özel/Topcan, s. 51; Oğuzman/Öz, s. 152; Eren, 2014, s. 271; Yavuz/Acar/Özen, s. 162; Aral/Ayrancı, s. 220.

³⁵ Özel/Topcan, s. 51; Oğuzman/Öz, s. 152; Poroy, 1978, s. 530. Ayrıca bkz. Hartmann, s. 148.

Türk Hukuku'nda, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a dayanılarak hazırlanan Taksitle Satış Hakkında Yönetmelik m. 5'de taksitle satış sözleşmelerinin yazılı şekilde yapılması ve sözleşmenin bir örneğinin tüketiciye verilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, sözleşmenin en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenmesi öngörülmüştür.

³⁶ Bu sınırlandırmanın temelinde "*sosyal adalet*" ilkesi yatmaktadır. Bu ilke gereğince, toplumun elinde bulunan değerler, toplum için adaletli bir biçimde dağıtılmalıdır. İşte tam da bu noktada, zayıfların korunması, sosyal adalet ilkesinin gerçekleştirilmesi için gereklidir. Bkz. Özel, 2007, s. 21.

³⁷ Sirmen, 2013, s. 2468; Poroy, 1978, s. 516; Zevkliler/Gökyayla, s. 91; Ozanoğlu, 1999, s. 31; Eren, 2014, s. 268; Serozan, 2006, s. 179; Yavuz/Acar/Özen, s. 150.

koruyan kuralların emredici nitelikte olduğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmesi ve bu konunun vurgulanması gerektiği ileri sürülmektedir³⁸.

Taksitle satım sözleşmelerine ilişkin emredici hükümler dışında kalan hukuk kurallarının, satıcı tarafından tek taraflı olarak önceden hazırlanmış formüller sözleşme ile haksız koşullar getirilerek bertaraf edilmesi olasılığı karşısında tüketicilerin korunması gerekmektedir. Nitekim haksız koşullara ilişkin geçerlilik şartlarına ilişkin, 55/2010 sayılı Yasa ile Tüketicileri Koruma Yasası'na düzenleme getirilmiştir³⁹. TKY m. 20'ye göre: “*Satıcının tüketici ile müzakere etmeden, tek taraflı olarak sözleşmeye koyduğu, sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerinde, iyi niyet kurallarına⁴⁰ aykırı düşecek biçimde, tüketici aleyhine bir dengesizliğe neden olan koşul haksız koşuldur ...Taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu her türlü sözleşmede yer alan haksız koşullar tüketici için bağlayıcı değildir. Eğer bir sözleşme şartı önceden hazırlanmışa ve özellikle standart sözleşmede yer alması nedeniyle tüketici içeriğine etki edememişse, o sözleşme şartının tüketiciyle müzakere edilmediği kabul edilir ...*”

Haksız koşul, satıcının önceden tek taraflı olarak tüketici ile müzakere etmeden, çok sayıda sözleşme için hazırladığı genel ve soyut nitelikteki koşullardır⁴¹. Müzakereden söz edebilmek için, sözleşmenin şekillenmesinde tüketicinin etkili olması ve ayrıca sözleşme metninde yer alan tüm maddelerin ve maddelerdeki hükümlerin ayrı ayrı müzakere edilmesi gerekir⁴². Satıcı ile tüketicinin karşılıklı müzakere ederek sözleşmenin içeriğini belirlemeleri halinde, haksız koşulun varlığından bahsedilemez⁴³. Böyle bir durumda, sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde bireysel sözleşme aktedilmiş olur ve bu tür sözleşmeler Sözleşmeler Yasası'nın

³⁸ Serozan, 2003, s. 352.

³⁹ Tüketicinin Korunması Yasası'na dayanılarak, “*Tüketici Sözleşmelerinde Haksız Koşullara İlişkin Tüzük*” 31.10.2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁴⁰ Haksız koşulların sözleşmenin içeriğini oluşturup oluşturmayacağı güven kuramına göre belirlenir. Güven kuramına göre, ne irade açıklamasında bulunan kişinin bu açıklamaya verdiği anlam ne de muhatabının irade açıklamasına verdiği anlam esas alınır. İrade açıklamasının muhatabının, durum ve koşulları dikkate alarak dürüstlük kuralına göre vereceği anlam esas alınır. Bu nedenle Yasa'da “*iyi niyet*” kavramı yerine “*dürüstlük*” kavramının kullanılması yerinde olurdu. Ayrıntılı bilgi için bkz. Atamer, 2012, s. 11; Aydoğdu, s. 20.

⁴¹ Atamer, 2012, s. 12; Aydoğdu, s. 13; Uluhan, İlhan. (2004). Genel İşlem Şartlarında ve Özellikle Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Haksız Şartlara İlişkin İçerik Denetimi. *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. III, S. 1-2, s. 27-47, s. 27; Sirmen, 2015, s. 129 vd.

⁴² Sirmen, 2015, s. 132; Atamer, 2012, s. 54.

⁴³ Sirmen, 2015, s. 122.

denetimine tâbi olur. Sözleşmeler Yasası'na göre, zorlama (SY m. 15), haddinden fazla nüfuz kullanma veya etki altında bırakma (SY m. 16), hile (SY m. 17), yanıltıcı beyan (SY m. 18) ve yanılgı (SY m. 20, 21, 22) sonucu yapılan sözleşmeler geçersizdir.

Sözleşmede yer alan haksız koşul niteliğindeki kayıtlar, güven kuramına göre yürürlük denetiminden geçerek sözleşmenin içeriğini oluşturmaktadırlar⁴⁴. Bu bağlamda, satıcının haksız koşullar hakkında tüketiciyi uyarması, haksız koşulların anlaşılır bir dille yazılması, şaşırtıcı olmaması gibi hususların yürürlük denetimi açısından Yasa'da yer alması gerekmektedir⁴⁵. Diğer bir deyişle, tüketici, aktedeceği sözleşmenin haksız koşul niteliğinde kayıtlar içerdiği konusunda bilgilendirilmiş olmalı ve en azından tüketici için bu koşullar hakkında bilgi edinme imkânının yaratılmış olması, örneğin tüketiciye CD (compact disc) üzerinde vermek veya e-posta yolu ile göndermek gerekmektedir⁴⁶. Aksi takdirde, söz konusu koşullar sözleşmenin içeriğini oluşturmazlar.

Tüketiciler Koruma Yasası'nda, haksız koşulların yorum yoluyla denetimine yer verilmemiş, konu Tüzük'de şu şekilde ele alınmıştır: "... *Bir koşulun anlamı hakkında kuşku duyulması durumunda, tüketici lehine olan yorum üstün gelir ...*" (Tüketici Sözleşmelerinde Haksız Koşullara İlişkin Tüzük m. 6). Buna göre, sözleşme metninde yer alan bir koşulun haksız koşul olup olmadığı belirlenemiyorsa, tüketici lehine sonuç doğuracak yorum esas alınır⁴⁷.

Taksitle satım sözleşmesinde, haksız koşul niteliğindeki şartlar tüketiciyi bağlamaz. Serozan, haksız koşul niteliğindeki şartların tüketiciyi bağlamazlığının tespitinin yeterli olmadığını, bunun yanında ayrıca, tüketiciyi bağlamayacak sözleşme kaydının yerine hakkaniyetli bir kaim kuralın öngörülmesi gerektiğini ifade etmektedir⁴⁸.

Sözleşmede yer alan bir koşulun önceden satıcı ve tüketici tarafından müzakere edildiği ve dolayısıyla haksız koşul olmadığı iddia ediliyorsa, bu iddianın satıcı tarafından ispat edilmesi gerekmektedir⁴⁹ (TKY m. 20 b.5).

⁴⁴ Atamer, 2012, s. 27; Serozan, 2003, s. 342.

⁴⁵ Serozan, 2003, s. 342.

⁴⁶ Atamer, 2012, s. 29.

⁴⁷ Atamer, 2012, s. 35-36; Serozan, 2003, s. 342.

⁴⁸ Serozan, 2003, s. 342.

⁴⁹ Sirmen, 2015, s. 132-133; Atamer, 2012, s. 24-25.

2. Geri Alma Hakkı (Cayma Hakkı)

Ekonomik ve sosyal açıdan zayıf durumda olan tüketici, üstleneceği edim yükümlülüğünün gelire uygun olup olmadığının muhakemesini yapmadan, çoğu kez fazla düşünmeden satıcının etkisi ile sözleşme akdetmektedir. Tüketici, satıcının etkisinden kurtulduktan, ihtiyacı olan mala kavuşma heyecanını kaybettikten ve dolayısıyla özgürce düşünme olanağına kavuştuktan sonra yapmış olduğu sözleşmeden kurtulmak isteyebilir. Modern hukuk sistemlerinde, tüketicinin bu ihtiyacına cevap vermek için, ona (sözleşmenin kurulmasına ilişkin irade açıklamasını) geri alma hakkı tanınmıştır⁵⁰. Tüketiciyi korumaya yönelik getirilen en önemli haklardan birisi olarak nitelendirilebilecek nitelikteki bu hak, tek taraflı varması gereken irade açıklaması ile kullanılan bozucu yenilik doğuran bir haktır⁵¹.

Eşitlerarası hukuki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının tüketiciyi korumak açısından yetersiz kaldığı açıktır. Bu nedenle, sözleşmenin kurulmasından sonra belirli bir süre içerisinde, tek taraflı varması gereken bir irade beyanı ile tüketicinin geri alma hakkını kullanması ve sözleşmeyi geçmişe etkili olarak sonlandırması imkânının tüketicieye tanınmasıyla, sözleşmeler hukukunun temel prensiplerinden olan “*pacta sunt servanda*” (sözleşmeye bağlılık) prensibine istisna getirilmektedir⁵².

Sözleşmenin kuruluşu aşamasında, sözleşmenin bir nüshasının tüketicieye verilmemesi ve tüketicinin hakları konusunda bilgilendirilmemesi halinde geri alma hakkına ilişkin süre işlemeye başlamaz (TBK m 255/I)⁵³. Örneğin, tüketicieye geri alma hakkının kullanılış biçimi, süresi ve yöneltilmesi gereken kişinin adresi gibi bilgiler verildiği, yani satıcının tüketicieye karşı olan aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmesi halinde, ancak geri alma hakkına ilişkin süre işlemeye başlar⁵⁴.

⁵⁰ 2008/48 sayılı Yönerge’de m. 14’de, İsviçre Tüketici Kredisi Kanunu m. 16’da (KKG Art. 16), Alman Tüketici Kredisi Kanunu § 7 ’de (VerbraucherKreditgesetz § 7), Türk Borçlar Kanunu m. 255’de alıcıya, TKHK m. 18’de tüketicieye cayma hakkı (geri alma hakkı) tanınmıştır. Ayrıca bkz. Poroy, 1978, s. 534; Ozanoğlu, s. 214 vd.

Geri alma hakkının hukukî niteliği ile ilgili öğretilerdeki diğer görüşler için bkz. Gümüş, s. 213. İnceoğlu, s. 25; Özel, 1999, s. 74; Özel/Topcan, s. 52.

Geri alma hakkının tanınmasına ilişkin tarihi sürece baktığımızda, tüketiciyi koruma amacı sözleşmeye bağlılık ilkesine nazaran ağır basmış olsa da, aslında bu noktaya gelinmesi kolay olmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akunal, s. 96 vd.; Ozanoğlu, 1999, s. 215 vd.; Özel, 1999, s. 98.

⁵³ Eren, 2014, s. 269.

⁵⁴ Özel, 1999, s. 102; Eren, 2014, s. 269.

Türk Hukuku'nda tüketici, yasa ile kendisine tanınan süre içerisinde geri alma hakkını kullanarak, sözleşmeyi geçmişe etkili olarak (*ex tunc*) ortadan kaldıracaktır. Geri alma iradesi yazılı biçimde açıklanmalıdır⁵⁵. Geri alma hakkına ilişkin 7 günlük düşünme süresinin düzenlendiği hüküm nispi emredici nitelikte olduğundan, söz konusu süre tüketici lehine uzatılabilir, ancak tüketici aleyhine kısaltılamaz⁵⁶. Satıcı, sözleşmenin kuruluşundan sonra, hüküm ve sonuçları ile bağlı iken, tüketici açısından sözleşme geri alma hakkı için tanınan sürenin sonuna kadar askıdadır⁵⁷. Tüketicinin belirlenen süre içerisinde bu hakkını kullanmaması durumunda, geri alma hakkı düşer ve taksitle satım sözleşmesi baştan itibaren her iki taraf için bağlayıcı hale gelir. Geri alma hakkı konusunda tüketiciyi bilgilendirdiğini ispat yükü satıcıya aittir (TKHK m. 18/II). Geri alma hakkını kullanan tüketiciye sözleşme ile cayma parası, cezai şart gibi herhangi bir mali yükümlülük yüklenemez (TBK m. 255/III, TKHK 18/I)⁵⁸. Geri alma hakkına ilişkin süre dolmadan önce, satım konusu mal tüketiciye teslim edilmişse, tüketici malı ancak olağan gözden geçirmenin gerektirdiği ölçüde kullanabilir. Kaldı ki, taksitle satım sözleşmelerinde tüketici ancak malı teslim alıp kullandıktan sonra, geri alma hakkını ileri sürüp sürmeyeceğine karar verebilmektedir⁵⁹. Tüketici malı olağan gözden geçirmenin gerektirdiğinden daha uzun süre kullanırsa, geri alma hakkını kaybeder⁶⁰.

AB Hukuku'nda 2008/48 sayılı Yönerge'de taksitle satımları da kapsayan tüketici kredisi sözleşmesi açısından geri alma hakkı tanınmıştır (Yönerge m. 14). Bu hükme göre tüketici, sözleşmenin kurulmasından itibaren 14 gün içinde hiçbir gerekçe göstermeden geri alma hakkını kullanabilir. Sözleşmenin kuruluşu aşamasında satıcı aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmemişse ve tüketiciye sözleşmenin bir nüshası verilmemişse, geri alma hakkına ilişkin 14 günlük süre, tüketiciye gerekli bilgiler verildikten sonra işlemeye başlar.

KKTC Hukuku'nda taksitle satım sözleşmelerinde tüketiciye geri alma hakkı tanınmayıp, sadece kapıdan yapılan taksitle satımlarda geri alma hakkının tanınması tüketicinin korunması açısından büyük bir eksikliklerdir. Kapıdan yapılan taksitle satım sözleşmelerinde tüketici, herhangi bir gerekçe göstermeden ve herhangi bir yükümlülük altına girmeden malı teslim aldığı

⁵⁵ Özel, 1999, s. 102; Yılmaz, s. 460; Krş. Aslan, s. 194; Eren, 2014, s. 269.

⁵⁶ Özel/Topcan, s. 53; Yılmaz, s. 460; Gümüş, s. 216; Demir, s. 204.

⁵⁷ Gümüş, s. 214; Yılmaz, s. 459; Eren, 2014, s. 269.

⁵⁸ Eren, 2014, s. 270; Aral/Ayrancı, s. 221.

⁵⁹ Serozan, 2003, s. 353; Yavuz/Acar/Özen, s. 162.

⁶⁰ Gümüş, s. 215; Eren, 2014, s. 270.

tarihten itibaren 7 gün içinde geri alma hakkını kullanabilir. Ayrıca, sözleşmenin kuruluşu aşamasında sözleşmenin yazılı bir nüshası tüketiciye verilmelidir. Tüketicinin hakları konusunda bilgilendirilmemesi ve haklarının yer aldığı yazılı sözleşme metninin tüketiciye verilmemesi halinde, geri alma hakkına ilişkin 7 günlük sürenin işlemeye başlayıp başlamayacağı ile ilgili Yasa'da herhangi bir düzenleme mevcut değildir (TKY m. 15).

D. Sözleşmenin İfasında

1. Tüketicinin Erken Ödeme Hakkı

Tüketici, peşin satış fiyatının üzerinde faizli meblağı ödemek pahasına da olsa, ihtiyaç duyduğu ancak peşin alamadığı mala taksitle satım sözleşmesi yaparak kavuşmaktadır. Eline para geçen tüketicinin, toptan ödemede bulunarak ya da muaccel olmamış bir veya bir kaç taksit ödeyerek, peşin satış fiyatına eklenen tutardan, faiz ve komisyondan kurtulmak istemesi en doğal hakkıdır; aksi takdirde tüketicinin toptan ödeme yapması ya da muaccel olmamış bir veya bir kaç taksit ödemesinin anlamı olmaz. TKY m. 13'de bu imkân tüketiciye tanınmaktadır. Buna göre: “*Taksitli satışlarda, tüketicinin borçlandığı toplam miktarı önceden ödemesi veya bir taksit miktarından az olmamak koşuluyla bir veya birden fazla taksit ödemesinde bulunması halinde satıcı ödenen miktara göre gerekli faiz indirimini yapmakla yükümlüdür*”. Böylece, satıcı tüketicinin borçlanmış olduğu toplam miktar için yaptığı ödemeyi ya da bir taksit miktarından az olmayan kısmî ödemeyi ifa zamanı gelmeden önce de olsa kabul etmek zorundadır⁶¹. Tüketicinin erken ödemede bulunması durumunda, satıcı faiz veya komisyon almışsa, ödenen miktara göre gerekli indirim yapmakla yükümlüdür⁶². Ancak, Tüketicileri Koruma Yasası'nda erken ödenen kısmın, sadece faizden düşüleceğinin öngörülmesi, tüketicinin talebi durumunda dahi anaparadan düşülmemesi, tüketicinin daha geç borçtan kurtulmasına sebep olmaktadır⁶³.

⁶¹ Aslan, s. 187; Yavuz/Acar/Özen, s. 163. Tüketicilerin erken ödemede bulunması satıcıların veya kredi kuruluşlarının bazı kazançlarından mahrum kalmasına neden olduğundan, satıcılar veya kredi kuruluşları tüketicilere erken ödeme hakkından vazgeçtiklerine dair taahhüt imzalamaktaydılar. Bkz. Poroy, 1978, s. 540.

AB Hukuku'nda 48/2008 sayılı Yönerge m. 16'da tüketiciye erken ödeme imkânı tanınmaktadır. Bkz. Sirmen, 2012, s. 507.

⁶² Yavuz/Acar/Özen, s. 163.

⁶³ Serozan, 2003, s. 353; Seozan, 2006, s. 184.

Taksitle satım sözleşmelerinde, tüketici, kıymetli evrak niteliğinde senet ile ödemede bulunacak ise, kıymetli evrakı her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı ve nama yazılı olarak düzenlemelidir (TKY m. 13 b. 4). Bu şekilde kıymetli evrakın her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı ve nama yazılı olarak düzenlenmesinin öngörülmesiyle birlikte, tüketicinin, erken ödeme hakkını kullanmasına olanak sağlanmaktadır. Buna karşılık kıymetli evrak, emre yazılı veya hamile yazılı olarak düzenlenirse, satıcı, kıymetli evrakı üçüncü kişiye devrettiğinde, tüketici, kıymetli evrakın kimde olduğunu bilemez veya bilse bile erken ödeme nedeniyle faiz indirimini talep edemez⁶⁴. Ayrıca tüketici, satıcıya ödemede bulunmasına rağmen, emre yazılı veya hamile yazılı senedi elinde bulunduran üçüncü kişinin ifa talebiyle de karşılaşabilir.

Diğer taraftan, kambiyo senetlerinin mücerretliği ilkesi gereğince, tüketici, taksitleri emre yazılı senet düzenleyerek ödese ve satıcı, kendisine ödeme için verilen senedi ciro etmek suretiyle bir üçüncü kişiye devretse, senedi devralan üçüncü kişiye karşı tüketici asıl borç ilişkisinden doğan def'ileri ileri süremez⁶⁵. Buna karşılık, kıymetli evrak nama yazılı olarak düzenlendiğinde, tüketici, asıl borç ilişkisinden doğan def'ileri kıymetli evrakı devralan üçüncü kişiye karşı da ileri sürebilir⁶⁶. Bu düzenlemeye karşın tüketici, taksit ödemeleri için emre yazılı senet düzenlerse ve bu senedin tüketici işlemi nedeniyle verildiğini kanıtlarsa, senet üçüncü kişiler arasında kambiyo hukuku kuralları çerçevesinde geçerli olurken; tüketici açısından geçerli olmaz⁶⁷.

2. Satış Fiyatının Artırılması Yasağı

Borcun uzun vadede ödendiği taksitle satım sözleşmelerinde, ham madde ve diğer girdilerdeki artış ya da enflasyon karşısında Türk Lirası'nın değerinde meydana gelen değişiklikleri dikkate alan satıcı, sözleşmeye bir kayıt koyarak tüketici aleyhine satış fiyatında değişikliğe gidebilir⁶⁸. Sözleşmeye konulan bu tür kayıtlara karşı tüketicilerin korunması için, satış fiyatının ve dolayısıyla sözleşme şartlarının tüketici aleyhine değiştirilemeyeceği kuralı emredici hüküm olarak Tüketicileri Koruma Yasası'nda düzenlenmelidir. Her ne kadar TKY m. 13, b. 2'de: "*Vadeye göre faiz ile birlikte ödenecek Türk Lirası veya döviz olarak toplam satış*

⁶⁴ Ozanoğlu, 1999, s. 230; İnceoğlu, s. 32; Aslan, s. 187.

⁶⁵ Serozan, 2003, s. 342; Ozanoğlu, 1999, s. 229; Serozan, 2006, s. 182.

⁶⁶ Aslan, s.188.

⁶⁷ Aslan, s. 188; Krş. Yavuz/Acar/Özen, s. 153.

⁶⁸ Serozan, 2003, s. 354; Ozanoğlu, 1999, s. 224; İnceoğlu, s. 34.

fiyatı”nın sözleşmenin içeriğinde yer alması gerektiği öngörülmüşse de, aynı maddenin 4. bendinde dövizle yapılan satışlarda ödemelerin KKTC Merkez Bankası’nın ödeme tarihindeki efektif satış kuru üzerinden yapılacağı, ancak, **tarafların sözleşmede bunun aksini öngörebileceği** düzenlenmiştir. Tüketicileri Koruma Yasası’nın konuyu emredici hüküm ile düzenleme yerine, sözleşme taraflarının iradelerine bırakması, tüketicinin korunması açısından yerinde olmamıştır. Çünkü, ihtiyacı olan mala bir an önce kavuşmak isteyen tüketici, bu tür kayıtların sözleşmeye konulmasına itiraz etmeyecek ve toplam satış fiyatının sözleşmede gösterilmesine ilişkin hükmün bu şekilde dolanılması mümkün olabilecektir.

3. Tüketicinin Temerrüde Düşmesinde

a. Tüketicinin Peşinat Tutarını Ödemede Temerrüde Düşmesi

Taksitle satım sözleşmesinde, sözleşme konusunun tüketiciye tesliminden önce, tüketicinin satıcıya yapmış olduğu ödemeler “*peşinat tutarı*” veya “*ön ödeme*” olarak nitelendirilmektedir⁶⁹. Satış bedelinin belirli kısmının peşinat olarak ödenmesi ve bu yolla taksitlerin çok küçük tutulmasının engellenmesi, tüketicilerin korunması için genel bir önlem olarak değerlendirilmektedir⁷⁰. Peşinat tutarı, taksitle satım sözleşmesinin içeriğinde bulunması gereken zorunlu unsurlardandır. Peşinat tutarının sözleşmede yer almamasının sözleşmenin geçersizliği sonucunu doğurup doğurmadığı ile ilgili Tüketicileri Koruma Yasası’nda açıklık yoktur⁷¹. Ayrıca, peşinat tutarının miktarı, peşinat tutarının dışında kalan taksitlerin ödenmesi için azami süre ve peşinatı ödemede temerrüdün hüküm ve sonuçları ile ilgili herhangi bir hüküm Tüketicileri Koruma Yasası’nda yer almamıştır⁷². Hâlbuki, peşinat tutarı ve sözleşme süresinin sınırlandırılması tüketicinin korunmasının temel araçlarından⁷³. Bu konuda da, zayıf

⁶⁹ Eren, 2014, s. 271.

⁷⁰ Akünal, s. 90; Yavuz/Acar/Özen, s. 154.

⁷¹ Türk Hukuku’nda peşinattan vazgeçilmesi ve bunun karşılığında satış bedelinde artırma yapılması hükümsüzdür (TBK m. 256/IV). Ayrıca, peşin satış bedelinin en az onda birinin en geç malın alıcıya teslimi anında peşinat olarak ödenmesi ve kalan kısmın da sözleşmenin kurulduğu tarihten itibaren en geç üç yıl içerisinde ödenmesi gerektiği hükme bağlanmıştır (TBK m. 256/I).

⁷² TBK m. 259’da, alıcının peşinatı ödemede temerrüde düşmesi halinde, satıcıya iki seçimlik hak tanınmıştır. Satıcı ya peşinatı isteyebilir ya da sözleşmeden dönme hakkını kullanabilir.

⁷³ Yavuz/Acar/Özen, s. 154.

durumda olan tüketicinin korunması açısından Tüketicileri Koruma Yasası yetersiz kalmaktadır.

Taksitle satım sözleşmesinde, peşinat tutarının ifasının temerrüdünde Tüketicileri Koruma Yasası'nda hüküm bulunmadığından genel hükümlere başvurulur. Emtia Satış Yasası⁷⁴ hükümleri, Sözleşmeler Yasası hükümleri karşısında özel yasa (*lex specialis*) niteliğinde olduğundan, Emtia Satış Yasası hükümleri uygulanır. ESY m. 55'e göre: "*Bir satış sözleşmesi uyarınca emtiadaki mülkiyet satın alıcıya geçtiğinde*⁷⁵, *satın alıcı sözleşme hükümlerine göre emtianın bedelini ödemeyi haksız olarak ihmal veya redederse, satıcı satın alıcıyı emtianın bedeli için dava edebilir*". Bu hükme göre, alıcının bedeli ödemede temerrüde düşmesi halinde, satıcı aynen ifa talebinde bulunabilecektir. Bununla birlikte, ESY m. 61'de⁷⁶, bedel ödemede temerrüde düşen alıcı aleyhine satıcının, borcun muaccel olduğu tarihten itibaren faiz de talep edebileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla, tüketicinin temerrüde düşmesi halinde, aynen ifa ve temerrüd faizi talep edilebilir.

41/2001 sayılı KKTC Merkez Bankası Yasası m. 24'e göre, faiz oranlarını KKTC Merkez Bankası belirler. KKTC Merkez Bankası Türk Lirası ve döviz için farklı faiz oranları belirlemektedir. Yönetim Kurulu'nun 27.10.2005 tarihli ve 569 sayılı kararına göre, Sözleşmeler Yasası'na göre faiz oranı TL için % 25; 29.04.2005 tarihli ve 551 sayılı kararına göre döviz için ise, % 9 (€) ve %10 (£) olarak öngörülmüştür. Tüketicinin korunması için Tüketicileri Koruma Yasası'nda temerrüd faizine ilişkin bir tavan sınırlaması öngörülmediğinden, temerrüde düşen tüketici sözleşmeye konan fahiş temerrüd faiz tutarını ödemek zorunda kalmaktadır.

Sözleşmeler Yasası m. 73 uyarınca: "*Bir sözleşme ihlal edildiğinde, böyle bir ihlalden zarar gören taraf, sözleşmeyi ihlal eden taraftan, sözleşmenin ihlali sonucu uğradığı ve meselenin veya olayın olağan seyrinden doğal olarak ortaya çıkan veya tarafların sözleşmeyi yaptıkları*

⁷⁴ Tüketicileri Koruma Yasası'nda hüküm bulunmayan hallerde, Emtia Satış Yasası ve Sözleşmeler Yasası uygulama alanı bulur. ESY m 3'de, Sözleşmeler Yasası'nın, Emtia Satış Yasası ile çelişkili olmayan hükümlerinin, emtia satış sözleşmelerine uygulanacağı belirtilmektedir.

⁷⁵ ESY m. 19'a göre: "*Belirlenmiş veya tespiti yapılmış bir emtianın satışı için bir sözleşme bulunduğu, emtiadaki mülkiyet satın alıcıya, sözleşme taraflarının mülkiyetin geçmesini niyetlendikleri zamanda geçer*".

⁷⁶ ESY m. 61 b. 2'ye göre: "*Mahkeme aksine bir sözleşme bulunmadıkça a) bedel miktarı için satıcının açtığı bir davada, emtianın teklif edildiği tarihten veya bedelin ödenmesinin muaccel olduğu tarihten itibaren satıcıya; ... b) Bedel miktarı üzerinden uygun göreceği oranda faiz verilmesine karar verebilir*".

sırada sözleşmenin ihlali sonucu muhtemelen doğacağını bildikleri herhangi bir kayıp veya zarar ziyan için tazminat almaya hak kazanır". Dolayısıyla, tüketicinin peşinatı ödemede temerrüde düşmesi ve bu nedenle satıcının zarara uğraması şartlarının gerçekleşmesi halinde, satıcı tazminat talep edilebilir. Diğer bir deyişle satıcı, tüketicinin sözleşmeden doğan edim yükümlülüğünü zamanında yerine getirmemesi nedeniyle uğradığı müsbet zararın tazminini talep edebilir⁷⁷.

Tüketicinin temerrüdü halinde satıcıya tanınan diğer bir hak, SY m. 75'de düzenlenmiştir. Buna göre: "*Bir sözleşmeyi haklı olarak fesheden*⁷⁸ *bir kişi, sözleşmenin yerine getirilmemesi sonucu uğradığı zarar için tazminat almaya hak kazanır*". Bu bağlamda, peşinatı elde edemeyen satıcı, sözleşmeden dönerek, zararının tazmin edilmesini talep edebilir. Yani satıcı, müsbet zararın tazminini talep etmek yerine, sözleşmeden dönerek menfi zararının tazminini isteyebilir⁷⁹.

b. Tüketicinin Taksitleri Ödenmede Temerrüde Düşmesi

Tüketicinin bir veya birkaç taksiti ödemede temerrüde düşmesi halinde satıcı, belli şartların gerçekleşmesiyle birlikte, geriye kalan satış bedelinin tamamının bir defada ödenmesini talep etme hakkına sahip olmaktadır⁸⁰. Bir taraftan, tüketiciyi taksitleri ifa etmeye zorlayan muacceliyet kaydı, diğer taraftan satıcının, hakkı olmaksızın fazla menfaat sağlamasına neden olmakta; taksitle satış fiyatı peşin satış fiyatından fazla olduğundan, satıcı her taksit için ayrıca masraf yapmadan taksitlerin tamamının ifasını talep edebilmektedir⁸¹. Bu nedenle, satıcının geriye kalan taksitlerin tamamının ödenmesini talep hakkını kullanmasının belli bazı şartlara bağlanması, sözleşmenin zayıf tarafı olan tüketicinin korunması açısından önem taşımaktadır⁸².

Tüketicileri Koruma Yasası m. 13 b. 4'e göre, satıcının geriye kalan taksitlerin tamamının ödenmesini talep hakkını kullanabilmesi için, öncelikle bu hakkın, yani muacceliyet kaydının sözleşmede belirtilmiş olması

⁷⁷ Kılıçoğlu, s. 750; Eren, 2012, s. 1117; Gauch/Schluep/Schmid/Rey/Emmenegger, s. 147.

⁷⁸ Sürekli bir boç ilişkisi ileriye yönelik feshedilerek sonlandırılırken; ani edimli sözleşmeler ise geçmişe etkili, dönme hakkı kullanılarak ortadan kaldırılabilir. Bkz. Kılıçoğlu, s. 751. SY m. 75'de ani edimli sözleşmeler açısından fesih kavramının kullanılması isabetli değildir.

⁷⁹ Kılıçoğlu, s. 749; Eren, 2012, s. 1119; Gauch/Schluep/Schmid/Rey/Emmenegger, s. 113.

⁸⁰ Eren, 2014, s. 275; Serozan, 2006, s. 180.

⁸¹ Tandoğan, s. 310.

⁸² Ozanoğlu, 1999, s. 271.

gerekmektedir. Ayrıca satıcının, tüketiciye karşı olan bütün edimlerini yerine getirmesi, ifasında gecikilmiş taksitin muacceliyetinden itibaren en az dört hafta geçmesi ve ödeme yapması için tüketiciye yazılı bir ihtar gönderilerek en az on günlük ek bir süre verilmesi gerekmektedir. Sayılan bu şartların tamamının gerçekleşmesi durumunda, kalan tüm taksitler muaccel olmaktadır. Tüketicinin bir taksiti ifada temerrüde düşmesi, satıcının muacceliyet kaydını ileri sürmesine yetmektedir. Hâlbuki, modern hukuk düzenlerinde satıcının geriye kalan taksitlerin tamamının ödenmesinin bir defada talep etmesi daha sıkı şartlara bağlanarak, tüketiciyi korumak amacıyla satıcının bu hakkı kullanması zorlaştırılmıştır⁸³.

c. Satıcının Sözleşmeden Dönmesi

Tüketicinin temerrüde düşmesi halinde, satıcının hangi koşullar altında sözleşmeden dönebileceği ile ilgili Tüketicileri Koruma Yasası'nda herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Satıcının, taksitlerin tamamının muacceliyetini talep hakkını kullanması sınırlandırıldığı gibi, tüketicinin korunması açısından, benzer şekilde sözleşmeden dönme hakkını ileri sürmesinin de sınırlandırılması gerekmektedir⁸⁴. Tüketicileri Koruma Yasası'nda, buna ilişkin herhangi bir hüküm olmaması ve uyumsuzlukların çözümünde genel hükümlere başvurulması yerinde değildir. Özellikle, taksitle satım sözleşmelerinde, tüketicinin satıcıya nazaran daha zayıf durumda olması, bu sözleşmeden doğan uyumsuzlukların, genel hükümlerden ayrı hükümlerle düzenlenmesi gerekliliğinin temel sebebini oluşturmaktadır.

Türk Hukuku'nda taksitle satım sözleşmelerinde, satıcının, taksitlerin tamamının ödenmesini talep hakkını ve sözleşmeden dönme hakkını kullanabilmesi aynı şartlara bağlanmıştır (TBK m. 259/II, III). Tüketicinin

⁸³ Türk Hukuku'nda TBK. m. 259/II'de ve TKHK m. 19'da kalan taksitlerin ödenmesini talep etme şartları düzenlenmiştir. Her iki Yasa, kalan taksitleri muaccel muacceliyet kaydının kullanılabilmesi için, bunun sözleşmede saklı tutulması ve satıcının bütün edimlerini ifa etmesi gerektiğini hükme bağlamaktadır. Türk Borçlar Kanunu'nda kararlaştırılan satış bedelinin en az onda birini oluşturan ve birbirini izleyen iki taksidin veya en az dörtte birini oluşturan bir taksidin ya da en son taksidin ödenmemesi şartları aranmaktadır. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da ise, kalan borcun en az onda birini oluşturan ve en az birbirini izleyen iki taksiti veya kalan borcun en az dörtte birini oluşturan bir taksiti ödemedi temerrüde düşülmesi halinde muacceliyet kaydı ileri sürülebilir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da, satıcının bu hakkı kullanabilmesi için, tüketiciye en az otuz günlük süre vermesi, Türk Borçlar Kanunu'nda ise en az on beş günlük süre vermesi gerekmektedir. Yavuz/Acar/Özen, s. 163. Ayrıca bkz. Akunal, s. 100 vd.; Aral/Ayrancı, s. 222-223.

⁸⁴ Serozan, 2003, s. 355; Akunal, s. 81 dn. 12; İncoğlu, s. 52 vd; Ozanoğlu, 1999, s. 242; Serozan, 2006, s. 185.

korunması için, satıcının sözleşmeden dönmesi halinde, taleplerinin sınırlandırılması gerekmektedir⁸⁵. Gerek peşinat tutarının ödenmesinde gerekse taksitlerin ödenmesinde tüketici temerrüde düşerse, satıcı sözleşmeden dönüp menfi zararının tazmini talep edebilir⁸⁶.

Sözleşmeden dönme hakkı kullanıldığı takdirde, sözleşme hiç kurulmamış gibi geçmişe etkili olarak sonlandırılır ve taraflar karşılıklı olarak aldıkları edimleri iade ederler⁸⁷. Sözleşmeden dönenen satıcı, öncelikle, tüketiciye teslim etmiş olduğu malın iadesini talep eder⁸⁸. Sözleşmeden dönülmesi halinde, satıcının fahiş taleplerinden tüketiciyi korumak için satıcının malın iadesi ile birlikte hangi taleplerde bulunulabileceği sınırlı bir şekilde sayılmalıdır. Türk Hukuku'nda satıcı, malın iadesi ile birlikte, alıcıdan hakkaniyete uygun kullanım bedeli ve satılanın olağandışı kullanılması nedeniyle değerinin azalması halinde tazminat talep edilebilir (TBK m. 260)⁸⁹.

Malı kullanım nedeniyle uygun kira parasına hükmedilirken, kazanç kaybı da dikkate alındığından, satıcı ayrıca kazanç kaybını talep edemeyecektir⁹⁰. Diğer taraftan satıcı, paketleme, montaj, taşıma, noter ve damga pulu masraflarını, malın alıcının arzusunun göre değiştirilmesi için yapılan masrafları ve diğer kırtasiye masraflarını satış fiyatına dahil ettiği için, dönme halinde bu masrafları tekrar talep edemeyecektir⁹¹. Bunun temelinde yatan ilke, satıcının sözleşme zamanında ifa edilmiş olsaydı elde edecek olduğu ifadan fazlasını talep edememesidir. Bir başka deyişle, satıcının taleplerinin toplamı ifaya olan menfaatini aşmamalıdır⁹². Ayrıca Türk Hukuku'nda sözleşmeden dönme halinde, cezai şart kararlaştırılabileceği öngörülmüş ancak, buna peşin satış bedelinin yüzde onunu aşmamak şeklinde bir sınırlandırma getirilmiştir (TBK m. 260/II). Tüketicinin bir taksiti ödememesi durumunda, ödemiş olduğu taksitlerin yanacağına ilişkin kayıtların, tüketiciyi korumak açısından geçersiz olması gerektiği kuşkusuzdur⁹³. Satıcının sözleşmeden dönmesi durumunda, tüketici

⁸⁵ İnceoğlu, s. 59; Yılmaz, s. 471; Serozan, 2006, s. 181.

⁸⁶ Sözleşmenin kurulduğuna veya geçerli olduğuna ya da borçlu tarafından yerine getirileceğine duyulan güvenin boşa çıkmasından doğan zarara, menfi zarar denir. Bkz. Eren, 2012, s. 1124; Gauch/Schluep/Schmid/Rey/Emmenegger, s. 147.

⁸⁷ Serozan, 2003, s. 63.

⁸⁸ Serozan, 2006, s. 180.

⁸⁹ Eren, 2014, s. 278-279; Aral/Ayrancı, s. 223; Karahasan, s. 434-435.

⁹⁰ Yılmaz, s. 473; Ozanoğlu, 1999, s. 266.

⁹¹ Ozanoğlu, 1999, 267; Yılmaz, s. 473; İnceoğlu, s. 73.

⁹² Yılmaz, s. 473; Ozanoğlu, 1999, s. 265; İnceoğlu, s. 77.

⁹³ Yılmaz, s. 473; İnceoğlu, s. 83-84; Karahasan, s. 435.

malı elinde bulundurduğu süre için uygun bir kullanım bedeli ödediğinden, tüketicinin ödemiş olduğu taksitler için faiz isteyebileceği kabul edilmektir⁹⁴. Türk Hukuku'nda sözleşmeden dönülmesi halinde, satıcının taleplerine getirilen sınırlandırmalar göz önünde bulundurularak, KKTC Hukuku'nda da bu konuda bir sınırlandırma getirilmesinin gerekliliği, tüketicinin korunması açısından yadsınılamayacak bir gerçektir.

III. SONUÇ

Tüketici hareketlerinin artarak önem kazanmaya devam ettiği günümüzde, Tüketicileri Koruma Yasası'nın tüketiciyi yeterince koruyamadığı açıktır.

Tüketicileri Koruma Yasası'nın uygulama alanının genişletilmesi, tüketici işlemlerinden doğabilecek tüm hukukî sorunları kapsamına alacak şekilde bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Özellikle elektriğin, Tüketicileri Koruma Yasası'nın uygulama alanı dışında bırakılması, modern tüketici hukuku düzenlemelerine uygun değildir.

KKTC Hukuku'nda kapıdan yapılan taksitle satışlar dışındaki, taksitle satım sözleşmelerinde tüketiciye geri alma hakkı tanınmamıştır. Sözleşmenin kurulmasından sonra özgürce düşünme olanağına kavuşan tüketiciye, geri alma hakkının tanınması, tüketicinin hakları konusunda bilgilendirilmesi ve sözleşmenin yazılı bir nüshasının tüketiciye verilmesi, verilmediği takdirde, geri alma hakkına ilişkin sürenin işlemeye başlamaması gibi tüketicinin korunması açısından önem taşıyan bu konuların yasal bir düzenlemeye kavuşturulması gerekmektedir.

Taksitle satım sözleşmelerinde, peşinat tutarının sözleşmede yer almamasının sözleşmenin geçersizliği sonucunu doğurup doğurmayacağı, peşinat tutarının miktarı, peşinat tutarının dışında kalan kısmın ödenmesi için azami süre ile peşinatı ödemede temerrüdün hüküm ve sonuçları ile ilgili Tüketicileri Koruma Yasası'nda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bu durumda sözleşme taraflarının eşit olmadığı taksitle satım sözleşmelerinde zorunlu olarak genel hükümlere başvurulmakta, bu da zayıf konumda olan tüketicinin etkin bir şekilde korunmasını engellemektedir.

Tüketicinin taksitleri ödemede temerrüde düşmesi halinde satıcının kalan taksitleri muaccel kılıp talep etmesi imkanı daha sıkı şartlara bağlanarak, satıcının bu hakkı kullanması zorlaştırılmalıdır. Aynı şekilde,

⁹⁴ Yılmaz, s. 473; Eren, 2014, s. 280; Eren, 2006, s. 182; Karahasan, s. 435.

satıcının sözleşmeden dönme hakkının da sınırlandırılması doğrultusunda yasal bir düzenlemeye gidilmesi yerinde olacaktır.

Tüketicinin daha iyi korunabilmesi için, evrensel tüketici haklarının dikkate alınarak Tüketicileri Koruma Yasası'nın gözden geçirilmesi, ayrıca tüketicilerin hakları konusunda eğitilmesi, örneğin, okullarda müfredata tüketici hakları ile ilgili dersler konularak tüketicinin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, Tüketicileri Koruma Yasası'nın taksitle satım sözleşmesine ilişkin hükümleri tüketiciyi yeterince koruyamamakta ve tüketicinin hukukî sorunlarına cevap verememektedir.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
b.	: bend
bs.	: bası
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Ed.	: Editör
ESY	: Emtia Satış Yasası
ET	: Erişim Tarihi
KKG	: das Bundesgesetz über den Konsumkredit
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Krş.	: Karşılaştırınız
m.	: madde
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SY	: Sözleşmeler Yasası
TBK	: Türk Borçlar Kanunu

TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TKY	: Tüketicilerin Korunması Yasası
TRNC	: Turkish Republic of Northern Cyprus
USA	: United States of America
vd.	: ve devamı

KAYNAKÇA

- Altunkaya, Mehmet. (2004). Sözleşmenin Kuruluşundan Önce Tüketicinin Korunması. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. VIII, S. 1-2, s. 95-117.
- Akünel, Teoman. (1972). Mukayeseli Hukukta Taksitle Satım Sözleşmelerinde Alıcıyı Korumaya Yönelen Tedbirler. *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, s. 79-106.
- Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan. (2015). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. (11. bs.). Ankara: Yetkin.
- Aslan, İ. Yılmaz. (2014). *Tüketici Hukuku Dersleri*. (5. bs.). Bursa: Ekin.
- Atamer, Yeşim M. (2010). Tüketici Kredisi Hukukunda Reform Projeleri ve Avrupa Birliği Hukuku İle Uyumu. *Türk-İsviçre Hukuk Günleri, Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu*, (1. bs.). s. 242-274, s. 248 İstanbul
(http://www.bilgi.edu.tr/site_media/uploads/files/2013/03/26/12.pdf, ET:11.04.2016).
- Atamer, Yeşim M. (2012). Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi-TKHK m. 6, TTK m. 55 F. 1 ile Karşılaştırmalı Olarak. *Türk Hukuku'nda Genel İşlem Şartları Sempozyumu*, s. 9-73, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü.
- Aydoğdu, Murat. (2013). 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda Düzenlenen Genel İşlem Koşullarının Konu Bakımından Uygulama Alanı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIII, S. 2, s. 1-50.
- Demir, Mehmet. (2003). 4822 Sayılı Kanun İle Tüketici Sözleşmeleri Alanında Getirilen Yenilikler. *Batider*, C. XXII, S. 1, s. 204-236.
- Eren, Fikret. (2012). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (14.bs.). Ankara: Yetkin.

- Eren, Fikret. (2014). *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Yetkin.
- Feyzioğlu, Necmettin. (1982). *Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri*. C. I, (4. bs.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Gümüş, Mustafa Alper. (2012). *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. C. I, İstanbul: Vedat.
- Gauch, Peter/Schluep, Walter R./Schmid, Jörg/Rey, Heinz/Emmenegger, Susan. (2008). *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil (Band II)*.(9. Auflage), Zürich: Schulthess.
- Göle, Celal. (1979). AET ve Tüketicinin Korunması. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. XXXIV, No:14, s. 175-192.
- Hartmann, Stephan. (2001). *Die vorvertraglichen Informationspflichten und ihre Verletzung-Klassisches Vertragsrecht und modernes Konsumentenschutzrecht*. AIUSUF–Arbeiten aus dem Juristischen Seminar der Universität Freiburg Schweiz Band/Nr. 201, Schweiz: Universitätverlag Freiburg (Swisslex, ET: 26.09.2016).
- Havutçu, Ayşe. (2014). 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Konu Bakımından Uygulama Alanı: Özellikle, Tüketici İşlemleri Bakımından Kanun'un Kapsamı. *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, C. IX, Özel Sayı, s. 8-19, Ankara: Seçkin.
- İnceoğlu, Murat. (1998). *Taksitli Satımlarda Tüketicinin Korunması*. İstanbul: Beta.
- Karahasan, Mustafa Reşit. (2002). *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Öğreti ve Yargıtay Kararları İlgili Mevzuat*. C. I, İstanbul: Beta.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. (2015). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (Genişletilmiş 19. bs.). Ankara: Turhan.
- Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut. (2011). *Borçlar Hukuku Genel Hükümleri*. (Genişletilmiş 9. bs.). C. I, İstanbul: Filiz.
- Ozanoğlu, Hasan Seçkin. (1999). *Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Ozanoğlu, Hasan Seçkin. (2001). Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Maddi Uygulama Alanı). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 50, S. 1, s.55-90.
- Özel, Çağlar. (1999). *Mukayeseli Hukuk Işığında Tüketiciyi Koruyan Geri Alma Hakkı*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

- Özel Çağlar. (2007). *Hukuksal Açıdan Tüketicinin Korunması ve Tüketicinin Koruma Gerekliliğine İlişkin Bir Değerlendirme*. Hacettepe Üniversitesi, Tüketici Yazıları I, s. 15-26, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri
(http://www.tukcev.org.tr/images/uploads/tuketici_yazilari_1.pdf ET: 20.11.2016)
- Özel, Çağlar/Topcan, Utku. (2014). Tüketicinin Korunması Açısından Mevzuatta Getirilen Son Değişiklikler Çerçevesinde Taksitle Satış Sözleşmeleri. *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, C. IX, Özel Sayı, s. 47-56, Ankara: Seçkin.
- Poroy, Reha (1978). Tüketicinin Korunmasına İlişkin Bazı Özel Hukuk Sorunları. *Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan*, s. 513-550, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Serozan, Rona. (2003). Tüketiciyi Koruma Kanunu Değişikliğinin Artıları ve Eksileri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. LXI, S. 1-2, s. 339-356.
- Serozan, Rona. (2006). *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*. (2. bs.). İstanbul: Filiz.
- Sirmen, Lale. (2012). Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği Serbest Dolaşım ve Politikalar. (2. bs.). Belgin, Akçay/ Gülüm, Bayraktaroğlu Çelik (Ed.), Ankara: Seçkin.
- Sirmen, Lale. (2013). Tüketici Hukukunun Amacı ve Özellikleri. *Journal Of Yaşar University*, C. VIII, Sayı: Özel, s. 2465-2475.
- Sirmen, Lale. (2015). Türk Hukuku'nda Genel İşem Şartları. Erhan, Temel (Ed.), *Viyana Satım Sözleşmesi Hukuku ve Tüketici Hukuku Sempozyum Kitabı* (s. 117-134). Ankara: Adalet.
- Tandoğan, Haluk. (2008). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. C. I, (6. bs.). İstanbul: Vedat.
- Yavuz, Cevdet/Acar, Faruk/Özen, Burak. (2016). *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*. (14. bs.). İstanbul: Beta.
- Yılmaz, Aslan İ. (2014). *Tüketici Hukuku Dersleri*. (5. bs.). Bursa: Ekin.
- Zevkliler, Aydın/Gökyayla Emre. (2015). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. (15. bs.). Ankara: Turhan.

